

A honvédség 1941-es bevonulása Bácskába és Baranyába

Könyvben jelent meg az 1944-es szerb tényfeltáró bizottság összefoglaló jelentése

Január 23-án jelent meg Újvidéken az *Ulazak mađarske vojske u Bačku i Baranju 1941.* (A magyar hadsereg 1941-es bevonulása Bácskába és Baranyába) című könyv, amit dr. Drago Njegovan rendezett sajtó alá. A szerző 2010-től fogva a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia Magyar Tudományos Akadémiával való együttműködését koordináló bizottságának tagja, és a mostani kötete a két akadémia által a második világháború vajdasági eseményeinek feltárására létrehozott vegyes bizottság munkaprogramjának keretében jelent meg.

A kiadvány voltaképpen a *Zločini okupatora i njihovih pomagača u Vojvodini (A megszállók és kiszolgálók bűnei Vajdaságban)* című, az újvidéki Prometej Könyvkiadó és a Malo istorijsko društvo (Kis Történelmi Társulat) által jegyzett sorozat negyedik kötete. Az előző három az újvidéki razzziát, a szerbországi rögtönítélő bíróságokat, valamint a zsidókkal szembeni bűntetteket dolgozta fel, a következő pedig a vajdasági németesség háború alatti magatartásáról szól majd.

A kötet előszavának második mondatában a szerző leszögezi, hogy „az új európai világrend náci-fasiszta projektumának legtöbb áldozata a szerbesség soraiból került ki”. Itt nyomban elbizonytalanodom, tudommal a második világháború jugoszláv áldozatait soha nem írták össze nemzetiség szerint. Sőt miként mindenütt, itt is akadt némi gond a számok körül. Az 1945. május 26-án kelt hivatalos jelentés összesen 1 685 000 áldozatról számol be. Ezt a számot a háborús büncselekmények főljárására létrehozott állami bizottság 1 706 000-re növelte. Végül 1964-ben a háborús kárpótlás követelésének mellékleteként az állam-

szerbekkel, szlávokkal és zsidókkal szembeni atrocitásokat vette számba, és megnevezte azok kezdeményezőit, végrehajtóit, és ez alapján történtek a felelősségre vonások a jugoszláv katonai és polgári bíróságokon.

A kiadványt a Vajdasági Múzeum gyűjteményéből származó fotóanyag egészíti ki.

A történések majd elolvassák, szakmai szempontból minősítik a könyvet, számomra a zombori vonatkozások voltak fontosak, azokat kerestem a jelentésben. A városra vonatkozó fejezet záró megállapítása szerint Zombor szerb, szláv és zsidó lakossága semmilyen okot nem adott a véres megtorlásra, a magyar oldalon ugyanis egyáltalán nem esett áldozat, ennek ellenére 67 szerb, szláv és zsidó polgárt öltek meg. A jelentés készítői leszögezik, hogy a csoportos kivégzések a honvédség bevonulását követően történtek, számos magas rangú magyar katonatiszt szeme láttára, ami alapján joggal feltételezhető, hogy a letartóztatások, kínzások, kivégzések és fosztogatások a magyar hadvezetés jóváhagyása mellett, sőt akár kezdeményezésére történtek.

Ezen a felvételen az Apatini út van feltüntetve helyszíneként, de valójában a Vajdasági utcában készült a fotó

a Vajdasági utcáról (az egykori Bajai útról) van szó, a felvételt a 31-es számú ház elől készítették, és a 24–30 jelölésű épületek láthatók rajta.

Laikus olvasóként is zavar az ilyen pontatlanság, a magyar és a szerb akadémiai munkaprogramja megvalósításának részeként készült dokumentum esetében még inkább. A szöveggon-

dozási mulasztások mellett hiányolom azokat a vallomásokat is, amelyekre a tényfeltáró bizottság ugyan hivatkozik, azokra alapszik megállapításait, de nem kerültek be a dokumentumba. Hiszen ezek a vallomások nagyon fontosak lesznek akkor, amikor a tényfeltáró bizottság eljut az 1944/45-ös megtorlás földolgozásáig. ■ FEKETE J. József

Itt a Bezdáni út szerepel a kivégzés helyszíneként

nak újra össze kellett számolnia az áldozatokat, s akkor 597 323 személyt sikerült nevesíteni. A bizottság erre még rászámolt 20–30 százalék ismeretlen áldozatot, így a végleges szám 750–780 000 főre volt tehető 1964-ben. A kutatók szerint ehhez még hozzá kell tenni mintegy 200 000 megölt quislinget, és így jutunk az áldozatok reális számához. A szerb történészek szerint ebből a legtöbben szerbek voltak, és bizonyára igazuk van. Csak hogy a tárgyi könyv előszava az új világrend kontextusában említi az áldozatokat, ami félrevezető, vagy legalábbis megtévesztő. Az 1939-es lakosságszám függvényében a második világháború idején Jugoszlávia lakosságának 3,71 százaléka veszett oda. Lengyelországban ez az arányszám 16,07 százalék, Litvániában 13,71 százalék, és ugyanennyi a Szovjetunióban is.

E kitérő után térjünk vissza a kötethez, ami végtére is nem történelmi fejtegetés, hanem dokumentum, mivel integrális formában adja közzé a második világháború végén a Vajdaság területén, természetesen „a megszállók és csatlósai által” elkövetett bűnök főljárására létrehozott tartományi bizottság jelentését. A Vajdasági Múzeumban őrzött dokumentumot korábban is főlhasználták a kutatók, de a teljes szöveget eddig nem láthatta a szélesebb olvasókörzönség.

A bácskai és baranyai tényfeltáró bizottság 1944. november 21-én alakult meg Újvidéken, és fél évvel a második világháború befejezése után, 1945. november 22-én már be is nyújtotta jelentését a tartományi bizottságnak. A jelentés a

A jelentés Bácska és Baranya területén 947 háborús bűnöst nevesít, közülük 78 katonai személy, a többi pedig civil. A bizottság csupán Zombor városában 98 polgárt jelölt meg háborús bűnösneként, vagyis a 869 civil több mint 11 százalékát. Meglehető, hogy többet is, mert a névsorban néhol hiányzik a tartózkodási hely fölmutatása, vagy az áll helyén, hogy az illető menekülésben van. Több helyen a név mögött azt is jelezte a tényfeltáró bizottság, hogy a személyt már elítélték, tehát nemcsak a bizottság dolgozott gyorsan, hanem a bíróság is. A háborús bűnökkel gyanúsított csaknem ezer személy közül a legtöbb a magyar, de akad köztük bunyevác, szerb és izraelita is. Némelyiküknek csupán a vezetéknevét sikerült feltárnia a bizottságnak. A kötet nem jelzi, hogy szöveghű vagy gondozott közlésben hozza a dokumentumot, de a nevek helyesírásában igencsak nagy a zűrzavar, néhol szerb átirásban jelennek meg a nevek, keveredik a cirill és a latin ábécé, a magyar ékezetek pedig gyakran eltolódnak, áthelyeződnek. A képanyagban is vannak ismétlődő, csupán változó kivágásban megjelenő dokumentumok. Az egyik kirívó figyelmen kívül hagyás Zomborhoz köthető. Slavoljub Dedić magiszter, műkedvelő műkutató hívta rá föl a figyelmem. A könyvben két azonos, ám más szövegből készült fotó jelent meg, az egyik aláírása szerint Zomborban, a Bezdáni úton történt kivégzést ábrázolja, a másik alatt pedig az áll, hogy az esemény az Apatini úton történt. Dedić megállapította, hogy voltaképpen